

УДК 007.304.659.3

СВІТОГЛЯДНІ ДОМІНАНТИ В УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАННЯХ

Марія Яцимірська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна, e-mail: myatsym@yahoo.com*

Проаналізовано резонансні публікації в популярних інтернет-виданнях: «Українська правда», «Оглядач», «Фокус», «Телекритика». Предметом контент-аналізу були засоби ефективного впливу на суспільну свідомість читача, майстерність втілення інтенцій журналістського твору.

Ключові слова: інтернет-видання, медіатекст, контент-аналіз, професіоналізм, комунікативна інтенція, професійна свідомість.

У сучасній теорії масової комунікації ключовим залишається питання впливу засобів масової інформації на свідомість людини — політичну, суспільну, національну, мовну. У наукових працях під поняттям «впливу» найчастіше розуміють зміну поведінки, уявлень, думок читача, слухача чи телеглядача, які викликані дією ЗМІ. Воно передбачає і прямий контакт між читачем та журналістом, під час якого передають, приймають і сприймають певну інформацію. Зміст інформації розуміють як сформульовані певним чином стимули, які повинні діяти на свідомість читача, викликаючи в останнього конкретну реакцію, яку апріорно може задати автор публікації.

Моделі впливу ЗМІ передбачають і прямий вплив на людину, і опосередкований — через соціальні інституції (А. Москаленко, В. Здоровега, В. Шкляр, Й. Лось, В. Різун та ін.). У медіазнавстві описано два протилежні підходи до суті проблеми. Перший приписує ЗМІ безпосередній і фактично необмежений вплив, роблячи читача лише «маріонеткою в руках комунікатора». Другий підхід обмежує ці можливості, мотивуючи їх наявністю і соціальних (вплив групи), і індивідуальних (персональні уявлення, переконання, смаки, стереотипи) чинників. Про це свідчать періодичні соціологічні опитування. Однак незаперечною залишається істина, що ЗМІ мають невичерпні можливості впливати на світогляд людей, навіть високоосвічених. Цю роль значною мірою відіграють історичні факти (архівні документи), аналітичні статті з переконливою аргументацією, виступи авторитетних осіб.

В останні десятиліття масове інформування суттєво розширилося через ресурси інтернету. Український сегмент сьогодні налічує понад 2 тисячі сайтів. Порівняно з друкованими ЗМК інтернет-комунікація має свої переваги. Це насамперед швидкість (оперативність), мультимедійність, гіпертекстовість,

спонтанність, динамічність, необмежений простір та ін. Важливою особливістю мовної комунікації в інтернеті є діалог. У мережі немає жодного комунікаційного каналу, який би не створював можливості інтеракції. Будь-яку важливу проблему можна тут же обговорити, принаймні висловити своє ставлення. Це стосується особливо тих публікацій, які називаємо світоглядною публіцистикою.

Насамперед, увагу привертають (як і повинно бути в журналістиці) заголовки. Здебільшого, саме вони в матеріалах на історичні теми є тими світоглядними домінантами, які спонукають читачів прочитати написане й замислитись. У назві, як правило, закладена інтенція автора. З погляду журналістської майстерності велике значення має вибір теми публікації, форми викладу (диспозиція), мовної організації тексту (елокуція) та місця і часу видруку. В інтернет-виданні «Фокус» є чудове щоденне гасло: *«Кожна деталь має значення»*. Редакція ніби підкреслює — будь уважним до кожного факту! Це сприймається, як вступне слово до змісту публікацій. Особливо великий резонанс мали статті до 100-річчя командира УПА Романа Шухевича: *«Роман Шухевич — «Тарас Чупринка» Ярослава Тинченка, «В Україні відзначають 100-річчя з дня народження Романа Шухевича»*. Підзаголовок не залишає сумніву щодо мотивів написання такого матеріалу: *«Сьогодні, 30 червня 2007, відзначається 100-річчя з дня народження головнокомандувача Української повстанської армії Романа Шухевича»* [10]. У названих публікаціях силу емоційного впливу на всіх неупереджених читачів мало не власне ставлення авторів публікації до історичної особи, а відсутність будь-яких коментарів. Тільки факти, правдиві, без купюр — від народження до геройської загибелі українського патріота. Цього було достатньо, щоб публікацію щиро сприйняли малопоінформовані читачі і зціпили зуби ті, хто десятиліттями приховував правду про УПА. Під фотографією подано короткий текст: *«Унікальне посмертне фото. На подертій сорочці головнокомандувача — сліди крові від поранень у живіт. На правій скроні — кульовий отвір — свідчення того, що Роман Шухевич встигнув застрелитися»*. Далі виклад подій на основі розсекречених документів. У журналістиці саме факти є найпереконливішим засобом впливу на суспільну свідомість і вражаючою зброєю в руках світоглядної публіцистики.

Професійна майстерність у ЗМК передбачає продумане завершення матеріалу, в якому можна закріпити головну думку статті, вплинути на уявлення читача чи його ставлення до дискусійної теми. Здебільшого у таких матеріалах слова вживають у прямому значенні, але їх можна віднести до емоційно-експресивних засобів, тому що такі мовні одиниці не просто називають певні явища, а й дають змогу відчувати позицію автора. У зазначеній публікації така завершеність є: *«...Хоча Шухевич і загинув, операцію з його ліквідації в МГБ СРСР вважали проваленою. Кремлю український командарм був потрібний живим. Як потратили до них у полон лідери литовського підпілля, колишні командири країн Балтії, політичні вожді білої еміграції. Здається, це розумів і Шухевич. Для свого завершального бою він приберіг останню кулю...»* [10]. Кожна освічена людина має розуміти, що знання, яке не спирається на ідеї минулого, правдиву історію свого народу, позбавлене основ та глибинної суті.

Щохвилинна інтернет-газета «Оглядач» («Обозреватель») надрукувала чудові статті (з продовженням) Володимира Гонського під назвою *«Подивіться правді в очі: то був геноцид!»* [1]. Анонсом до публікації 29 червня 2007 року був короткий текст: *«66 років тому розпочалася війна Радянського Союзу про-*

ти гітлерівської Німеччини. Вічна пам'ять героям і жертвам тієї вселенської катастрофи. Вічне прокляття тиранам, які зитовхнули народи Європи і світу на безглузде взаємознищення, забравши у матерів і Всесвіту десятки мільйонів людських життів...». Початок засвідчує важливість теми і ставлення автора до відомих подій. У продовженні публікації — новий зміст анонсу, в якому автор використав класичний засіб риторики — цитування одного з авторитетів у гроні великих українських особистостей: «Продовжуємо друкувати другу частину резонансної статті про події перших днів Великої Вітчизняної війни у Західній Україні. Тоді як частини Червоної армії, спливаючи кров'ю, намагалися дати бодай якусь відсіч агресорові, в їхньому тилу лютували вбивці з НКВС...

*Мільярди вір зариті у чорнозем,
Мільярди щастя розвіяні у прах.
...Коли б усі одурені прозріли,
Коли б усі убиті ожили...
Тремтять, убивці, думайте, лакузи!
Життя не наліза на ваш копил.
Ви чуєте? На цвинтарі ілюзій
Уже немає місця для могил!*

В. Симоненко, 1962 р.»

Диспозиція викладу: вступ, основна частина, закінчення апелюють до читача об'єктивністю та аргументованістю. У вступі риторичні запитання підсилюють емоційний вплив на читача. «*Чим ця війна була для України і українців? І коли вона почалася саме для нас? Чомусь ніхто з помітних істориків чи політиків не здогадується дослідити і розповісти нам (наголошую, — не тільки дослідити, але й розповісти) про роль і місце українців у Другій світовій війні, яка розпочалася 1 вересня 1939 року нападом Німеччини на Польщу? І чому ми так рідко і байдуже згадуємо цю дату. Мов, це там, далеко, у них, нас воно не стосується? Хто з українців-командирів чи рядових відзначився при героїчній обороні Варшави? Скільки нас полягло тоді, під час німецько-польської війни? Відсоток же українців у тодішній польській армії був не меншим, ніж у радянській...*

А чому ті, хто з усіх політичних боків «єднає» Україну від Ужгорода до Луганська, до цього часу не здогадаються пропіаритися мислію: що фактично ця війна для України розпочалася ще раніше. 15 березня 1939 року регулярні війська Угорщини з благословення Гітлера вдерлися в Карпатську Українську Державу і по-звірячому її знищили разом з тисячами українських патріотів — не тільки закарпатців. Це була коротка, кривава, але воістину Вітчизняна війна — у Карпатській Січі воювали й добровольці-галичани, і «східняки» (ті, кому вдалося втекти від голодомору та репресій, ветерани армій УНР тощо). Ту війну фінансово, інформаційно і т. ін. підтримував увесь український (і не тільки) світ. Там були епопейні зразки української доблесті, честі, героїзму, лицарства! Яких нам зараз так не вистачає для світла на морально-психологічних маяках, для імунітету від хохляцького жлобства і малоросійської чмошності...

А що ми знаємо про це?!!! І чому не дуже прагнемо знати? Дасть Бог, автор ще напише про ті події окремо» [1]. Великим плюсом в інтернет-журналістиці є можливість надрукувати коментарі читачів, в яких вони «по гарячих слідах» висловлюють своє ставлення до прочитаного. У перші години на цю публікацію відгукнулося 120 осіб.

На сайті «[BOBREMIA.INFO](#)» у рубриці «Ключевые события» першого липня 2007 року надруковано статтю Юрія Гончаренка «Арестованная независимость» [2]. Варто відзначити, що роль російськомовних видань в Україні зростає. Вони подають об'єктивну інформацію неукраїнцям і таким чином роблять свій вагомий внесок у розвіюванні міфів про ОУН-УПА, вигаданих радянською пропагандою. Автор вже у вступі зацікавив читача важливою темою, використавши в кінці парцельовану конструкцію як головний аргумент написання статті: *«Уже в июне 1941-го ОУН вела собственную политическую игру, рассматривая войну между гитлеровской Германией и СССР как шанс для создания независимой Украины. 30 июня Украина отпраздновала одну из самых неоднозначных дат в своей истории. Во-первых, в этот день отмечалось столетие со дня рождения генерала УПА Романа Шухевича (Тараса Чупринки). Во-вторых, именно в этот день в 1941 году во Львове был провозглашен Акт восстановления Украинского государства. Традиционная советская история всячески замалчивала это событие, представляя украинцев, входивших в состав батальона «Нахтигаль», как предателей, добровольно воевавших за нацистскую Германию. Действительно, «Нахтигаль», оккупировавший Львов, де-факто входил в состав Абвера. Соответственно, доля правды в советской исторической трактовке событий тех лет есть. Но лишь небольшая доля»* [2]. Такі матеріали засвідчують бажання журналістів написати правду, розуміючи, що це єдиний спосіб єднання людей на ґрунті громадянського чи державного патріотизму. Важливо, що такі публікації читають і в Росії. Тому роль інтернету як засобу масового комунікування і в майбутньому буде зростати.

У цьому зв'язку важливою є інформація на сайті «[Телекритики](#)» про те, що благодійний Фонд «Розвиток України» — корпоративний фонд СКМ (Систем Кепітал Менеджмент) та Моголинянська школа журналістики (НаУКМА) започаткували нову програму навчання «Журналістика цифрового майбутнього». *«Метою цієї програми є навчання молодих журналістів шляхом долучення їх до цифрової культури нових медіа. Слухачі отримують знання та навички, необхідні для роботи у мультиплатформному середовищі. Особливістю навчальної Програми є фокус на цифрових технологіях збирання, опрацювання та розповсюдження інформації. Програма розрахована на молодих журналістів, що вже мають вищу освіту (бакалавр, спеціаліст або магістр — не обов'язково журналістики) та 1–3 роки досвіду роботи у медіа. Ця Програма для тих, хто після її завершення хоче бути: журналістом з навичками роботи в будь-яких медіа — «універсальним» журналістом, що швидко пристосовується до будь-яких платформ збору, опрацювання та розповсюдження інформації»* [9].

У світі інтернет-журналістики цікавим є сайт львівських журналістів під назвою «[JeuNews](#)» [11]. У рекламі про себе вони пишуть: *«У нас Ви зможете знайти свіжі репортажі, рецензії, інтерв'ю, новини, цікавий форум та багато іншого. Тільки україномовне. Мова — сила здорової нації!»*. «JeuNews» — це інформаційно-аналітичний інтернет-ресурс, який тематично охоплює політичні, економічні та соціальні сфери життя українців. Географія «JeuNews» — Львів та область, Західний регіон (Рівненська, Волинська, Івано-Франківська, Закарпатська, Чернівецька області), а також вся Україна «з акцентом на столицю». У статтях всіх рубрик «JeuNews» відвідувачі можуть залишити свої відгуки, які певною мірою репрезентуватимуть думку українців щодо тих чи інших політичних, економічних та суспільних змін [9].

Український сайт «СУМНО» [8] рекламує себе за всіма прийомами класичної риторики: *«Сайт Українського Українця. Якщо Ви не втратили своєї української самобутності, то «СУМНО» — сайт саме для Вас. Ми працюємо на Україну. У нас Ви зможете знайти свіжі репортажі, рецензії, інтерв'ю, новини, цікавий форум та багато іншого. Тільки україномовне. Мова — сила здорової нації!»* [8].

Відомо, що світогляд будь-якої людини формується з усвідомлення себе частиною певної спільноти з спільною культурою, історією, традиціями, мовою. Саме мова ідентифікує людину як таку. Тому поняття мовної свідомості — в центрі семантичного поля світоглядної публіцистики. Сюди належить і національно-мовна картина світу, яку трактують як світобачення певного етносу, яке зафіксоване на різних рівнях мовної структури. В історії розвитку науки про мову поняття «мовна картина світу» асоціюється із словниковим запасом народу. Саме словники відображають, що нація знає про світ. Великою заслугою українських науковців-лексикографів є видання різного типу словників. На Львівській площі Києва 16 жовтня 2007 Український мовно-інформаційний фонд разом з видавництвами «Довіра» та «Наукова думка» провів Свято українського словника. Інформацію про цю подію подано на сайті УНІАН [4]. Директор Українського мовно-інформаційного фонду, член-кореспондент НАН України Володимир ШИРОКОВ на прес-конференції в УНІАН сказав: *«Серед книжкового надбання кожної культурної нації особливе місце посідають словники, які є свідченням духовного потенціалу народу та багатства й можливостей його мови. Усі модерні нації мають великі словники, які фактично є національним надбанням». За його словами, «Український мовно-інформаційний фонд разом з іншими науковими інститутами лінгвістичного профілю НАН України працює над створенням національної словникової бази України. На сьогодні в паперовому варіанті вже вийшло понад 60 словників та 6 випусків першого електронного словника. Тільки за роки незалежності вийшло понад 600 термінологічних словників в Україні. Потреба у цих словниках колосальна. Нація хоче розмовляти і мислити культурною українською мовою»* [4]. Заслугою науковців є «Великий тлумачний словник сучасної української мови» (К., 2007), який дав життя призабутій власне українській лексиці. Лексикографічні праці є найголовнішою силою відновлення національної основи літературної мови.

Інтернет-видання про ЗМІ «Телекритика» дає змогу самим журналістам оцінювати ситуацію в ЗМІ загалом, висловлювати власний погляд на творчі проблеми. Увагу багатьох читачів привернули «гарячі» матеріали на актуальні теми: *«Журналістика «оранжевая» и «бело-голубая»* [3], *«Свобода і відповідальність (і зарплата в конверті)»* [7], *«Невільники корупції (дилеми українського журналіста — 2)»* з виокремленою ключовою думкою *«Немає більш підлого журналіста в світі, ніж журналіст-корупціонер»* [5], *«Професіонали і Аматори (дилеми українського журналіста — 3)»* [6] та інші. Авторське «Я» в цих публікаціях є взірцевим для тих, хто розуміє місію української журналістики сьогодні. Відомий публіцист Володимир Павлів аргументовано довів вищість журналіста-аматора над журналістом-професіоналом». По суті, читач довідується, що той, кого називають аматорами є насправді професіоналами, а хамелеони, прислужники фінансовим кланам названі знайомим в українських ЗМІ словом — *професіонали*. Які асоціації у читачів викликає лексема з двома *фф*

не варто повторювати. Важливо, що автор скористався влучним прийомом журналістської риторики для привернення уваги до проблеми шахрайства в ЗМІ.

Інтернет-журналістика є важливим сегментом на тлі масовоінформаційної діяльності в Україні. Незважаючи на те, що мало видань мають українські версії, її роль у зміцненні української державності відчутна. За прогнозами науковців, телебачення та інтернет-комунікація найближчими роками стануть головними джерелами інформації у світі. Образ універсального журналіста XXI сторіччя передбачає практику онлайн-спілкування зі своїми читачами. Як видно з веб-сайтів, українські професіонали до цього готові.

-
1. *Гонський В.* Подивімось правді в очі: то був геноцид! // Оглядач. — 2007. — 29 червня – 8 липня <http://www.obozrevatel.com>
 2. *Гончаренко Ю.* Арестованная независимость. — <http://www.vovremya.info>
 3. *Жарких Д.* Журналистика «оранжевая» и «бело-голубая» // Телекритика. — 2006. — 23 березня <http://www.telekritika.kiev.ua>
 4. Завтра в Києві відбудеться Свято українського словника // УНІАН. — 2007. — 15 жовтня <http://www.unian.net>
 5. *Павлів В.* Невільники корупції (дилеми українського журналіста // Телекритика. — 2007. — 10 березня <http://www.telekritika.kiev.ua>
 6. *Павлів В.* Професіонали і Аматори (дилеми українського журналіста) // Телекритика. — 2006. — 20 березня <http://www.telekritika.kiev.ua>
 7. *Павлів В.* Свобода і відповідальність (і зарплата в конверті). Дилеми українського журналіста // Телекритика. — 2006. — 1 березня <http://www.telekritika.kiev.ua>
 8. СУМНО <http://www.sumno.com>
 9. SCM і Могилянка презентували освітній проект «Цифрове майбутнє журналістики». — Телекритика. — 2007. — 6 вересня <http://www.telekritika.kiev.ua>
 10. *Тимченко Я.* Шухевич Р. — «Тарас Чупринка»; «В Україні відзначають 100-річчя з дня народження Романа Шухевича (ред.) // Фокус. — 2007. — № 26. — 29–30 червня <http://www.fokus.in.ua>
 11. JeyNews <http://www.jeynews.com.ua>

SOCIAL DOMINANTS IN THE UKRAINIAN INTERNET-PERIODICALS

Maria Yatsymirska

Ivan Franko National University of Lviv,
Chuprynky Street 49, 79044, Lviv, Ukraine

Tel. office: (032) 239-40-31

Tel. home: (032) 290-15-45

E-mail: myatsym@yahoo.com

The article considers semantic parameters of the society dominants categories in the Ukrainian internet-periodicals. The content analysis subject is the methods of effective influence on the reader's social consciousness, communicative intentions of the mass media articles.

Key words: internet-periodicals, media text, content analysis, professional, communicative intention, journalist, professional consciousness.

МИРОВОЗРЕНЧЕСКИЕ ДОМИНАНТЫ В УКРАИНСКИХ ИНТЕРНЕТ-ИЗДАНИЯХ

Мария Яцимирская

Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупрынки, 49, 79044, Львов, Украина

Тел. оф.: (032) 239-40-31

Тел. дом.: (032) 290-15-45

E-mail: myatsym@yahoo.com

Проанализировано резонансные публикации в известных интернет-изданиях: «Украинская правда», «Обозреватель», «Фокус» «Телекритика». Предметом контент-анализа были средства эффективного влияния на общественное сознание читателя, мастерство выражения интенции журналистского произведения.

Ключевые слова: интернет-издания, медиатекст, контент-анализ, профессионализм, коммуникативная интенция, профессиональное сознание.

Стаття надійшла до редколегії 02.11.2007

Прийнята до друку 14.04.2009